

2. Buszkowice Małe - przysiółek Śleszowice - dla założenia dworskiego z relikdami parku i zabudową folwarku.
3. Głębowice - dla zabudowy wsi.
4. Głębowice - przysiółek Trzcinica Mała - dla zabudowy wsi.
5. Grzeszyn - dla założenia dworskiego.
6. Piskorzyna - dla zabudowy siedliska wsi.
7. Przyborów - dla otoczenia założenia pałacowego.
8. Rajczyn - dla pozostałości założenia pałacowego (park z otoczeniem).
9. Słup - dla zabudowy wsi w granicach siedliska.
10. Smogorzów Wielki - dla zabudowy wsi w granicach siedliska.
11. Wińsko - dla części zabudowy ze względu na ochronę panoramy i sylwety miasta.

Ochrona konserwatorska w tym terenie polega na takim kształtowaniu ewentualnej zabudowy aby jej skala nie była konkurencyjna w stosunku do istniejącej sylwety miejscowości. Nadzór nad sposobem realizacji tego zapisu spoczywa na służbach architektonicznych gminy.

#### **7.1.4. Strefa „E” ochrony ekspozycji - kierunki i osie widokowe**

Obejmuje tereny, które stanowią zabezpieczenie odpowiedniej ekspozycji zabytków bądź zespołów obiektów zabytkowych.

Strefa wyznaczona została dla miejscowości: Głębowice, Trzcinica Mała, Piskorzyna, Słup, Smogorzów Wielki, Wińsko, Wyszęce.

Ochrona konserwatorska w tym terenie polega na takim kształtowaniu ewentualnej nowej zabudowy aby jej skala nie była konkurencyjna w stosunku do obecnej sylwety miejscowości. Nadzór nad sposobem realizacji tego zapisu spoczywa na służbach architektonicznych gminy.

#### **7.1.5. Strefa ścisłej ochrony archeologicznej „W”**

Obejmuje stanowiska archeologiczne wyeksponowane w terenie. Obiekt, dla którego wyznaczono strefę, wykluczony jest z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszać jego specyficzną formę. Przedsięwzięcia o charakterze rewalityzacyjnym (odtworzenie pierwotnego kształtu), czy inne prace rekultywacyjne lub adaptacyjne podejmowane na obszarze stanowiska objętego ww. strefą powinny uzyskać akceptację służb konserwatorskich i być prowadzone pod ich ścisłym nadzorem.

Strefę ścisłej ochrony archeologicznej „W” wyznaczono dla stanowisk w: Chwałkowicach, Konary, Rajczyn, Słup (2 stanowiska), Staszowice (2 stanowiska), Węgrzce, Wyszęce.

#### **7.1.6. Strefa obserwacji archeologicznej „OW” dla miejscowości o średniowiecznej metryce**

Wyznaczono ją dla 23 wsi: Baszyn, Brzózka, Budków, Chwałkowice, Dąbie, Domanice, Głębowice, Iwno, Jakubikowice, Kleszczowice, Konary, Kozowo, Krzelów, Moczydlnica Klasztorna, Morzyna, Piskorzyna, Przyborów, Rogów Wołowski, Rudawa, Smogorzów Wielki, Węgrzce, Wińsko, Wyszęce.

Wszelkie inwestycje planowane na obszarach objętych strefą powinny zostać uzgodnione z Państwową Służbą Ochrony Zabytków.

Na obszarze stanowisk archeologicznych nieobjętych wyżej wymienionymi strefami ochrony konserwatorskiej prowadzenie działalności inwestycyjnej uzależnione jest od opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, którą potencjalny Inwestor lub osoba upoważniona zobowiązany jest uzyskać. Ponadto stanowiska te winny być uwzględniane i nanoszone w formie niezmienionej przy wykonywaniu planów i projektów szczegółowych. Nie należy jednak wykluczać możliwości, że dane, dotyczące zabytkowej zawartości stanowisk, jak i ich zasięgu, ulegną zmianie po przeprowadzeniu badań weryfikacyjnych.

#### **7.1.7. Strefy ochrony zabytkowych układów zieleni kształtowanej** (parki, cmentarze)

Tereny te najczęściej stanowią integralną część jednego z obszarów chronionych strefą lub niekiedy występują samoistnie. Wyznaczono ją w następujących miejscowościach: Baszyn, Białawy Małe, Białków, Boraszyce Małe, Brzózka, Buszkowice Małe przysiółek Ślęszowice, Chwałkowice, Domanice, Głębowice, Gryżyce, Grzeszyn, Kozowo, Krzelów, Małowice, Moczydlnica Klasztorna, Morzyna, Orzeszków, Piskorzyna, Przyborów, Rajczyn, Rogów Wołowski, Słup, Smogorzów Wielki, Węglewo, Węgrzce, Wińsko, Wyszęce.

Ochrona konserwatorska układów zieleni zmierza do:

1. Zachowania terenu zabytkowych założeń zieleni w granicach historycznych.
2. Nie dopuszczenia do dzielenia tych obszarów na działki użytkowe, a w miarę możliwości zachowania własności w całości lub dążenia do scalania gruntów.
3. Wprowadzenia zakazu prowadzenia jakichkolwiek inwestycji bez uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody.
4. Prowadzenia wszelkich prac porządkowych i renowacyjnych w uzgodnieniu Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Gdy nie przewiduje się prac renowacyjnych należy pozostawić zbiorowisko naturalnej sukcesji przyrodniczej. W miarę możliwości należy zachować dawne funkcje poszczególnych części zespołów pałacowych: folwark jako tereny gospodarcze, polany parkowe jako krajobrazowe - bez prowadzenia nasadzeń, tereny zadrzewione jako naturalne masywy zieleni. Prace melioracyjne winny być projektowane i prowadzone w ten sposób, aby nie niszczyć naturalnych zadrzewień, zwłaszcza tych, które rosną nad brzegiem cieków wodnych. Zakłada się, że prace melioracyjne winny dążyć do odtworzenia dawnego systemu wodnego.
5. Aleje i szpalery należy konserwować, odtwarzając i uzupełniając ubytki tymi samymi gatunkami drzew. Są to naturalne pasy ochronne, których kontynuację winno się przewidzieć w planie zagospodarowania przestrzennego i w planach zadrzewień. Zalecane jest stosowanie do obsadzeń gatunków drzew trwałych i długowiecznych. Postuluje się połączenie poszczególnych założeń zielonych pasami zadrzewień zlokalizowanymi wzdłuż cieków wodnych, alej, grup zadrzewień śródpolnych,

tworząc tunele (ciągi) ekologiczne.

#### **7.1.8. Rejestr zabytków architektury i budownictwa**

Wymienione w części szczegółowej zabytki architektury i budownictwa wpisane do rejestru zabytków, objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim „Ustawy o ochronie dóbr kultury”. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia budowli czy innego obiektu wpisanego do rejestru zabytków w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefą:

1. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, zmiany funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w trybie określonym przez Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 11 stycznia 1994 r. w sprawie zezwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkach i archeologicznych prac wykopaliskowych, Dz. U. nr 16, poz. 55.
2. Nabywcom obiektów wpisanych do rejestru zabytków należy przekazać kopie decyzji wraz z pouczeniem o prawach i obowiązkach. Prywatyzację budynku wpisanego do rejestru zabytków winno się poprzedzić określeniem zakresu jednostkowej ochrony konserwatorskiej wydanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, który należy przekazać do wiadomości ewentualnym nabywcom.
3. W przypadku zamierzonej zmiany funkcji budynku lub jego części, użytkownik lub właściciel może złożyć wniosek o przebudowę w celu dostosowania do nowej funkcji, przedstawiając opracowany na własny koszt projekt zmian. Negatywna opinia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nie stanowi do roszczeń o odszkodowanie.

#### **Budowle i parki proponowane do wpisania do rejestru zabytków**

1. Baszyn - zespół kościoła ewangelickiego obecnie filialnego p.w. św. Andrzeja Boboli
2. Białków - pałac obecnie obserwatorium astronomiczne Uniwersytetu Wrocławskiego,
3. Chwałkowice - zespół pałac wraz z parkiem
4. Głębowice - wymagane uzupełnienie dotychczasowych wpisów o oranżerię i kaplicę grobową w parku.
5. Głębowice - Trzcinica Mała - zespół kalwarii z kaplicą Krzyża Świętego i kapliczkami przydrożnymi.
6. Gryżyce - zespół pałacowy
7. Krzelów - kościół parafialny p.w. św. Marcina, 1860.
8. Małowice - kościół ewangelicki, obecnie fil. p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP,
9. Małowice - zespół pałacowy.
10. Małowice - Ninkowice - rogatka mostu drogowego (strażnica),
11. Moczydlina Klasztorna - wpis do rejestru zabytków parku nie obejmuje całości założenia, wymagane jest jego poszerzenie.
12. Piskorzyna - kościół ewangelicki obecnie par. p.w. Niepokalanego Serca NMP,
13. Przyborów - zespół pałacowy z parkiem i folwarkiem.

14. Smogorzówek - dwór, obecnie dom mieszkalny nr 13.

#### **7.1.9. Wykaz zabytków architektury i budownictwa**

Wykaz zabytków architektury i budownictwa przedstawiony został w oparciu o listę przekazaną przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Podczas opracowania studium wykaz zabytków architektury i budownictwa został zaktualizowany i uzupełniony. Skreślono budowle, które w wyniku przeprowadzonych remontów utraciły cechy stylowe, skorygowano datowanie oraz dane adresowe.

Dla budynków wpisanych do rejestru zabytków obowiązują rygory określone w poprzednim punkcie, natomiast dla pozostałych budowli o walorach kulturowych obowiązują ustalenia zdefiniowane dla poszczególnych stref ochrony konserwatorskiej. Przystępując do remontu lub przebudowy budynku znajdującego się w wykazie, a nie wpisanego do rejestru zabytków, lub nie znajdującego się w strefie ochrony konserwatorskiej należy zasięgnąć opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, który w formie opinii określi dopuszczalność prowadzenia prac, ich zakres i zalecaną formę architektoniczną. W wypadku niezgodności interesów Wojewódzki konserwator Zabytków w trybie określonym w „Ustawie o ochronie dóbr kultury” rozpocznie postępowanie o wpisie do rejestru zabytków budynku lub pozostawi ostateczną decyzję o zakresie i formie prac służbie nadzoru architektonicznego gminy. W wypadku gdy budynek umieszczony w wykazie znajduje się poza obszarem strefy ochrony konserwatorskiej, przed przystąpieniem do remontu, przebudowy lub rozbudowy należy również zasięgnąć opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Dla budynków ujętych w spisie, a nie wpisanych do rejestru zabytków dopuszcza się wymianę zabudowy w wypadku, gdy jest to uzasadnione względami ekonomicznymi lub planistycznymi i uzyska akceptację Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Inwestor winien wówczas na własny koszt wykonać dokumentację budowlaną oraz dokumentację fotograficzną budynku, a następnie przekazać jeden egzemplarz nieodpłatnie do archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Wykaz zabytków architektury i budownictwa winien stanowić integralną część tekstu planu zagospodarowania. Ewentualne zmiany i uzupełnienia w wykazie nie dezaktualizują ustaleń studium lub planu.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, ustala się konieczność przed uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę elektrowni wiatrowych uzgodnienia z odpowiednimi służbami odpowiedzialnymi za zabytków zakres prac ziemnych związanych z budową elektrowni wiatrowych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą. Zakres koniecznych badań archeologicznych określi pozwolenie na badania archeologiczne przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

## **8. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE**

*Rozdział opracowano przy wykorzystaniu opracowania "pro Natura".*

### **8.1. Stan i walory**

#### **8.1.1. Rzeźba terenu**

Gmina Wińsko położona jest na terenie trzech mezoregionów geograficznych. Zachodnią część gminy, wzdłuż Odry, stanowi Obniżenie Ścinawskie - fragment doliny rzeki Odry

pokryty łąkami i polami uprawnymi, przecinany w części zalewowej starorzeczami. Największą miejscowością tego obszaru jest Krzelów. Środkową i południową część gminy stanowi i mezoregion Wzgórza Trzebnickie, w skład którego wchodzi trzy mikroregiony: Wzgórza Wińskie z kulminacją do 202 m n.p.m. (na północnym zachodzie), Obniżenie Pełczyńskie (na południu) oraz Wzgórza Strupińskie z kulminacją do 187 m n.p.m. (na południowym wschodzie). Morenowe Wzgórza Wińskie i Strupińskie pokryte są lasami oraz użytkami rolnymi. Fragment Obniżenia Pełczyńskiego leżący na obszarze gminy pokryty jest niemal w całości lasami. Północno - wschodnia część gminy leży w mezoregionie Kotlina Żmigrodzka, będącym zagłębieniem końcowym lodowca warciańskiego. Jej obszar zajmują głównie użytki rolne oraz wilgotne lasy liściaste. Największą miejscowością tej krainy w gminie jest wieś Głębowice.

Omawiany obszar charakteryzuje się znacznym urozmaicheniem rzeźby terenu. Dominuje tu rzeźba falista, przechodząca w części wschodniej w pagórkowatą. Jedynie niewielkie fragmenty terenu w części zachodniej, w rejonie Wyszęcic położone są w obrębie Obniżenia Ścinawskiego (fragment doliny Odry) o rzeźbie równinnej i niewielkich deniwelacjach.

Pod względem zajmowanego obszaru dominuje tu skłon powierzchni wysoczyznowej, dochodzącej do ok. 120-130 m n.p.m., wykazującej w granicach granic opracowania jednolity, stały spadek w kierunku zachodnim - do Obniżenia Ścinawskiego. Najniżej położone fragmenty tego skłonu znajdują się na rzędnej ok. 100 m n.p.m. Najwyższe kulminacje Wzgórz Wińskich zlokalizowane w południowo - wschodniej części omawianego obszaru wznoszą się do 170 m n.p.m. Z kolei we wschodniej części obszaru zmiany Studium, w rejonie Wyszęcic, płaska powierzchnia Obniżenia Ścinawskiego zalega na poziomie ok. 90 m n.p.m. Jest to najniżej położony fragment terenu w granicach opracowania. Generalne nachylenie terenu w kierunku zachodnim jest jednolite na całym praktycznie obszarze i zdeterminowane przebiegiem doliny Odry, której koryto położone jest ok. 4,5 km na zachód. Wysokości względne są dość znacznie zróżnicowane, jednak na większości obszaru nie przekraczają 10-15 metrów.

Do form wklęsłych zaliczyć można doliny niewielkich cieków: Bełczy, Kijanki (w północnej części obszaru) oraz fragmentu doliny Tynicy w południowej części obszaru opracowania. Są to formy bardzo słabo wykształcone, posiadające charakter niewyraźnych, płytkich podłużnych obniżeń o orientacji równoleżnikowej, zgodnej z zasadniczym nachyleniem skłonu wysoczyzny.

#### **8.1.2. Budowa geologiczna**

Obszar gminy położony jest w południowej części dużej jednostki geologicznej zwanej monokliną przedsudecką. Podłoże Wzgórz Wińskich i Równiny Prusic budują osady trzeciorzędowe i czwartorzędowe. Obszar ten głównie budują utwory wodnolodowcowe, są to piaski, pospółki i żwiry. Grunty te są średnio zagęszczone i stanowią bardzo dobre podłoże budowlane. Na stosunkowo niewielkich powierzchniach występują gliny morenowe a niekiedy również trzeciorzędowe iły. Ich stan zależny jest od zawilgocenia, miejscami są to utwory plastyczne ale na ogół twardoplastyczne. Iły posiadają tendencję do pęcznienia. Dolinę Odry oraz doliny boczne budują utwory holoceniskie pochodzenia rzeczno-bagiennego, są to w przewadze serie piaszczysto - żwirowe, przykryte nieciągłą warstwą mad wykształconych w formie na ogół twardoplastycznych i

plastycznych piasków gliniastych. Mady w formie często gruntów organicznych wypełniają również liczne starorzecza.

W budowie geologicznej warstw powierzchniowych występują się pokrywy glin zwałowych zlodowacenia Warty oraz form akumulacji wodnolodowcowej. Gliny zwałowe występują we wschodniej, najwyżej wzniesionej części terenu, lokalnie towarzyszą im także piaski żwiry akumulacji lodowcowej. Teren ten położony jest w zachodniej części Wzgórz Trzebnickich. Wzgórza Trzebnickie to spiętrzona morena końcowa zlodowacenia warciańskiego ze sfałdowanymi warstwami neogeńskimi. Południowe i zachodnie stoki pokrywają piaski sandrowe oraz less. W granicach opracowania znajduje się ich zachodni człon, stanowiący fragment tzw. Wzgórz Wińskich, wznoszących się tu do niemal 180 m n.p.m. Miejscami na obszarze opracowania stropowa warstwa osadów obejmuje peryglacialne gliny lessopodobne o miąższości do 1 m. Kompleksy glin zwałowych zlokalizowane pod glinami lessopodobnymi lokalnie przewarstwione są piaskami i żwirami zlodowacenia warty. W części zachodniej przeważają piaszczyste i piaszczysto - żwirowe osady wodnolodowcowe. W rejonie Wyszęć i Boraszyc Wielkich wzdłuż doliny Tynicy występują także holocenne piaski i mułki rzeczne. W obniżeniach i niewielkich dolinach drobnych cieków (Kijanka, Bełcz, Dopływ spod Boraszyc) występują osady holocenne w postaci głównie namulów, rzadziej torfów i namulów torfiastych.

### 8.1.3. Warunki wodne

#### Wody powierzchniowe.

Zdecydowana część gminy położona jest w zlewni rzeki Odry z odwodnieniem w kierunku zachodnim. Tylko niewielki fragment położony w północno-wschodniej części Równiny Prusic leży w zlewni rzeki Baryczy i odwadniany jest w kierunku północnym. Największą rzeką i osią hydrograficzną gminy jest rzeka Odra, stanowiąca zachodnią granicę gminy. Woda w Odrze i w Jezierzycy wykazuje zanieczyszczenia przekraczające dopuszczalne normy (NON).

Głównym dopływem Odry w obrębie gminy jest rzeka Jezierzycza. Inne ciek podstawowe to: Graniczna Woda, Łacha, Tynica, Niecieczna, Rów Stawowy, Nowy Rów. Na całym terenie ale zwłaszcza w dolinie Odry i Jezierzycy są liczne rowy melioracyjne, stale bądź okresowo wypełnione wodą. Na terenie gminy występują liczne naturalne zbiorniki niektórych starorzeczy. Znajdują się tu kanały: Gryżyce i Buszkowicki.

Odra na całym odcinku jest obwałowana, a jej wylewy ograniczają się do międzywala. Wielka woda podczas powodzi w 1997 r. objęła tereny następujących miejscowości: Budków, Buszkowice, Rajczyn, Dąbie, Przyborów, Iwno, Małowice, Orzeszków. Reżim hydrologiczny rzeki cechuje się dużymi wahaniami stanu wód i przepływów Rzeki uregulowane w całości to: Tynica, Rów Stawowy, Odra.

Rzeki uregulowane częściowo to : Jezierzycza, Niecieczna, Juszka, Nowy Rów, Graniczna Woda.

Zbiorniki wodne i stawy o łącznej "powierzchni około 270 ha, mają funkcję głównie retencyjną i przeciwpożarową. Na cele hodowli ryb wykorzystywane jest tylko około 10 ha.

Omawiany obszar zlokalizowany jest w całości dorzeczu Odry. Według podziału hydrograficznego Polski przez obszar opracowania przebiega dział wodny II rzędu oddzielający zlewnie Kanału Dąbie (13972), prawobrzeżnego dopływu Odry od zlewni Tynicy (1471), dopływu Baryczy. W zlewni Kanału Dąbie (Strużnik) położona jest jedynie niewielki fragment południowo-zachodniej części obszaru opracowania, w rejonie miejscowości Wyszęcic. Pozostała powierzchnia znajduje się w zlewni Tynicy, w skład której wchodzi tu kilka niewielkich zlewni jej dopływów: Kijanki, Bełczy oraz Dopływu z Boraszyc Wielkich. Północna część obszaru opracowania odwadniana jest powierzchniowo poprzez zlewnie cząstkowe IV rzędu rzeki Kijanki i V rzędu Bełczy. W części środkowej spływ powierzchniowy odbywa się bezpośrednio do Tynicy (zlewnia 14743). W części południowej obszar odwadniany jest przez dopływ Tynicy - Dopływ z Boraszyc Wielkich, ciek V rzędu.

Stany wód w ciekach na terenie opracowania nawiązują do ich przebiegu w rzece Odrze. Maksima stanów wody na Odrze przypadają w miesiącach letnich (czerwiec - sierpień). Gęstość sieci rzecznej na terenie opracowania jest dość znaczna i rośnie w kierunku zachodnim, na niżej położonych partiach terenu. Mniejsza ilość cieków występuje na terenie Wzgórz Trzebnickich we wschodniej części opracowania. Z uwagi na znaczne zróżnicowanie hipsometryczne i jednolity kierunek spadku terenu, drenaż powierzchniowy jest dobrze rozwinięty. W konsekwencji brak tu większych zbiorników wodnych, a także większych powierzchniowo mokradeł stałych lub okresowych. Nie występują tu naturalne zagłębienia bezodpływowe.

### **Wody podziemne.**

Na terenie gminy wydzielić można dwa rejony o odmiennych warunkach hydrogeologicznych:

- dolina Odry,
- Wzgórze Wińskie i Równina Prusic.

Dolina Odry - poziom wody gruntowej utrzymuje się w przepuszczalnych utworach piaszczysto - żwirowych tworząc zwierciadło swobodne na głębokości 0,5 - 1,5 m. Lokalnie trudnoprzepuszczalne mady powodują nieznaczne napięcie horyzontu wodonośnego. Poziom wód gruntowych jest uzależniony od poziomu wody w rzece Odrze.

Wzgórze Wińskie - pierwszy horyzont wodonośny uzależniony jest od przepuszczalności podłoża. W przepuszczalnych utworach piaszczysto - żwirowych tworzy on zwierciadło swobodne na głębokości od 1 m do kilku metrów. Ponadto wody gruntowe występują w piaskach jako wody zawieszone na stropie mało przepuszczalnych glin.

Wahania wód są uzależnione od intensywności opadów atmosferycznych. W okresach obfitujących w opady woda występuje płytko, a w okresach suszy może całkiem zanikać.

Według Atlasu Zasobów Zwykłych wód podziemnych i ich wykorzystania w Polsce, gmina Wińsko należy do regionu trzebnicko - ostrzeszowskiego. Wodonośne poziomy użytkowe gminy zajmują tylko 30 % ogólnej powierzchni regionu. Najlepsze warunki hydrogeologiczne występują w dolinie Odry.